

AKTUALU: BUS AR
NE MEDŽIOKLĖS
TAISYKLIŲ POKYČIŲ?

KOKIE KALIBRAI
TINKA TOLIMAJAM
ŠAUDYMU?

GINKLAS

ŠIS TAS APIE
MAUSER

Medžioklė

Asmenybė.
Aplinkos viceministrė
RASA VAITKEVIČIŪTĖ

Ginklų higiena
pagal
RAMŪNĄ
KVIETKAUSKĄ

Receptai
PAŠTETAS
IŠ ORKAITĖS
ir šernienos
kotletai

Aktualu
APIE ELNIŲ
MEDŽIOKLĘ
Lietuvoje

Bandyamas
IŠBANDOME
efektyviausias
medžiagas
uodams
atbaidyti

Ginklų priežiūra

■ PRAKTIŠKI SPECIALISTŲ PATARIMAI
■ SU KUO IR KĄ VALYTI

Tekstas: KATARYNA ŠTERNA

„Žmogus turi norėti rūpintis savo ginklu. Gyvenime nesu sutikęs blogo medžiotojo su gerai prižiūrimais ginklais. Nesu matęs ir tinkamai apsirengusio brakonieriaus, kurio medžioklinis ginklas būtų gerai prižiūrėtas“, – sako Ramūnas Kvietkauskas, ginklų meistras, dirbantis *Vilniaus ginkluose*.

Ginklų higiena

pagal Ramūną Kvietkauską

Kaskart po medžioklės

Po kiekvienos medžioklės ar treniruotės šaudykloje nebūtina ginklo visiškai išvalyti, tačiau derėtų bent pravalyti virvele, šepetėliu ar šluoste. Dulkės, smulkios metalo dalelės, vandens lašai, karabino vamzdyje likęs smėlis su pirmą kulka kitoje medžioklėje nuraus su savi mi dalį metalo, gadins graižtvas. Tai kaip abrazyvas. Net jeigu medžioklėje nešovei nė karto, grįžęs namo vamzdį turi išvalyti. Tik tada gali būti šimtu procentų tikras, kad ten nieko neliko: nei smėlio, nei kokio lapelio ar šakelės, nei porolono iš seno ginklų dėklo. Apžiūrint vamzdžius po medžioklės – nesvarbu, ar kalbama apie lygiavamzdį, ar karabiną – šiukšlių galima nepamatyti, bet tai nereikia, kad jų ten nėra. Žmogaus delnai irgi prakituoja ir išskiria druskas bei rūgštis, kurios neigiamai veikia metalą. Vandens lašai kaskart palieka savo pėdsakų, todėl po medžioklės reikia įvertinti ir vamzdžio išorės būklę.

Šiukšlės gadina vamzdžio kanalą

Skleistuvai (angl. *choke*) būna ne tik lygiavamzdžiuose. Praktiškai visi graižtviniai ginklai gaminami jau su siaurėjančiu vamzdžio kanalu, kad suteiktų kulka

Jei kažkas teigia, kad ginklo valyti nereikia, nes išvalius pirmieji šūviai būna kreivi, jis nieko nesupranta nei apie ginklus, nei apie šaudymą.

maksimalų pagreitį ir tiksliausią trajektoriją. Pavyzdžiui, jeigu 7×62 kalibro (.308 Win, .30-06 Springfield, .300 Win Mag ir kiti trisdešimtiniai) vamzdžio pradžioje, maždaug 10 cm nuo vietos, kur kulka gula į graižtvas, vidinis skersmuo yra 64–65 mm, gale jis turi būti 62 mm. Aišku, tai idealus variantas.

Yra ir cilindriniai vamzdžiai, kur šio vidinio susiaurinimo nėra. Vamzdis turi vamzdžio kanalo rezervą – daug šaunant vamzdžio skersmuo gale gali padidėti ir vis tiek jis bus gana tinkamas kulką iššauti reikiama trajektorija ir greičiu, kuris artimas pradiniam, o ginklai su cilindrinio vamzdžiu tokio rezervo neturi. 7×62 kalibro ginklo vamzdžio skersmuo gale dėl ilgalaikio naudojimo gali padidėti iki 63–65 mm, bet vis tiek susidarys gana kompaktiška pataikytų šūvių grupė. Ir

priešingai – reguliariai nevalomas cilindrinis vamzdis dėl intensyvaus naudojimo paplatės iki 66 ar net 67 mm, ir tada bus *kaput*. 68 mm skersmuo vamzdžio gale yra riba, po kurios vamzdis jau nelaiško šūvio sklaidos.

Kiekviena kulka, pereidama vamzdžio kanalu, pasiima mikroskopinį kiekį metalo. Jeigu vamzdis nevalomas, jeigu jame yra dulkių, smėlio ar metalo dalelių nuo ankstesnių šūvių, šis kiekis bus gerokai didesnis. Atidžiai valant ginklą, galima atlikti apie 5000 šūvių. Jeigu nuspręsite sekti mitais ir palikti vamzdžius nevalytus, šis kiekis sumažės bent pusiau.

Mitas: nevalytas vamzdis geriau šauna

Jei kažkas teigia, kad ginklo valyti nereikia, nes išvalius pirmieji šūviai būna kreivi, jis nieko nesupranta nei apie ginklus, nei apie šaudymą. Pirmoji kulka, iššauta iš išvalyto ginklo, nupoliruoja vamzdį. Nei antroji, nei trečioji to nedaro.

Po pirmojo šūvio lieka nuosėdų – suodžių ir metalo dalelių. Antroji kulka skrieja per viršų – ji neličia vamzdžio metalo, o eina per pirmosios kulkos paliktą sluoksnį ir prideda savo sluoksnį, kaip ir kiekviena kita. Taigi dar viena ►►

Valymo strypelių pasirinkimas didelis

Raetz strypelis su variniu šepetėliu

Senas Raetz šepetėlis idealiai laiko valymo šluostę

Raetz strypas

- priežastis, kodėl vamzdį reikia valyti, – poliravimas, vykstantis su kiekvienu pirmuoju šūviu.

Labai patariama vamzdį poliruoti pačiam. Tai galima daryti naudojant specialias priemones su mikrodalelėmis, panašiai kaip lakais poliruojamas stiklas ar plastikas. Ką ir kaip daryti, galima pasimokyti pas meistrą ar net internete. Dabar prieinama daug kokybiškos mokyamosios medžiagos apie ginklo valymą, įskaitant ir vamzdžio kanalo poliravimą. Tai reikia daryti įsigijus naują ginklą ir paskui kas 40–50 šūvių. Ginklas, kurio vamzdžio kanalas poliruojamas, niekada nebijos pirmojo šūvio.

Pirmojo šūvio bijo tik prastos būklės vamzdžiai. Jeigu ginklas valomas retai ar iš viso kone niekada nevalomas, metale susidaro kraterių, kurie ilgai tampa net įžiūrimi plika akimi. Jeigu šiose įdubose išvalius lieka tepalo, kulka tokiu vamzdžiu eina tarsi per bangas ir, aišku, šūvis nėra tikslus – kulka nueina į dešinę ar kairę. Tarp kitko, ir senų ginklų vamzdžiams poliravimas išeina į gera. Net jeigu vamzdžio kanale yra kraterėlių, susidariusių dėl šaudymo, poliruojant jų krašteliai išsilygina ir nebėra tokie aštrūs. Tokiu kanalu einančios kulkos pasipriešinimas mažesnis ir net senų ginklų ilgesnį laiką bus šaunama tiksliai. Štai nepoliruojant krateriuose kaupiasi degimo medžiagų ir metalo dalelių, o paskui tokio

Jeigu ginklas valomas retai ar iš viso kone niekada nevalomas, metale susidaro kraterių, kurie ilgai tampa net įžiūrimi plika akimi.

vamzdžio be vatos ir abrazyvų nebebus galima išvalyti, ir tai reiškia, kad bus prarasta daugiau metalo.

Jeigu ginklas valomas reguliariai ir vamzdis poliruojamas, bet kulka vis tiek nulekia ne ten, vadinasi, sutvirtinimai, jungiantys optiką su ginklo konstrukcija, yra netvarkingi. Antras variantas: varžtai, jungiantys buožę su vamzdžio uoksu, atsilaisvino. Gali pasitaikyti, kad su laisvais uokso varžtais 2–4 šūviai eina tiesiai į taikinį, bet paskui kas nors vėl nuvibruoja ir kitas šūvis lekia pro šalį. Per visą Ramūno medžioklės patirtį nė iš vieno vamzdžio (o jų jis turėjo daug) pirmoji kulka niekada nenuėjo kaip nors pro šalį – nei iš valyto, nei iš nevalyto vamzdžio. Jis sakosi galįs išvalyti ginklą tobulai, nupoliruoti vamzdžio kanalą, nuvažiuoti į šaudyklą ir jau pirmasis šūvis bus tiksliai į dešimtuką.

Aišku, yra galimybė, kad vamzdis jau iš gamyklos paleidžiamas su defektais ar

graižtvų ilgai nėra identiški, tad kulka jose gula šiek tiek neteisingai. Pasitaiko, kad viena graižtva yra milimetru ilgesnė ar trumpesnė už kitas. Akimi to nustatyti negalima, reikia matuoti specialiu instrumentu. Iš dešimties pagamintų vamzdžių apytikriai du bus supertikslūs. Didžiosiose gamylose vamzdžius taiso vietoje: apšviečia ir žiūri, matuoja ir ten pat tiesina, tobulina. Karabino vamzdį galima lyginti, tai nieko nepaprasto. Kombinuotojo medžioklinio ginklo savininkas gali pats suveržti varžtus ir bus matyti, kad vamzdis susilenkia ar atsideidžia. Vamzdis lankstymo nebijo.

Plieno vilna vamzdžiui valyti

Lygiavamzdžio ir graižtvinio ginklo valymas skiriasi. Šaudant lygiavamzdžiu, daugiausia naudojami šoviniai su plastikiniu konteineriu, švininės kulkos ir šratai. Tai reiškia, kad jo vamzdis užteršiamas kitaip nei graižtvinio ginklo. Tepalai ir priemonės, valančios varį nuo graižtvinio ginklo kanalo paviršiaus, netinka plastiko ir švino liekanoms šalinti iš lygiavamzdžio.

Šiais laikais gaminama puikių priemonių švino atliekoms šalinti, tačiau yra ir kitas būdas. Pasakysiu atvirai – geresnio dar nesu matęs. Nebereikia kieto ar senoviško metalinio spyruoklinio šepetėlio. Jų apskritai nereikėtų naudoti, nes vamzdį galima sugadinti. Aišku, jeigu jis

Forrest priemonės

Veltinukai vamzdžiui valyti

Poliravimo šluostės

Xado priemonės

Xado putas

Kano Kroil tepalas ginklams valyti

„Paprastas“ Italijoje gamintas valymo strypelis

Spyruoklinis šepetėlis

Varinis ir vilnonis šepetėliai graižtviniam ginklui valyti

Veltinukai vamzdžiams valyti

chromuotas, spyruoklinį šepetėlį atlaikys, bet paprastam vamzdžiui toks valymas kenks. Yra tokia plieno vilna (angl. *steel wool*) ir specialūs valymo strypeliai, ant kurių ši vilna vyniojama. Galima naudoti ir paprasčiausią strypelį. Į vamzdį įpurškiama paprasto valomojo tepalo, ir viskas.

Šis specialus valymo strypelis yra pagrindinis darbo instrumentas. Ant jo užvyniojama vilnos, strypelis įdedamas į akumulatorinį gręžtuvą ir per 20–30 sekundžių vamzdis išvalomas. Net labai nešvariam dvivamzdžiui valyti tereikės kelių minučių. Švinas į lauką byra tiesiog gabalais.

Tarp kitko, ir Vokietijos firma *Jakele* siūlo plieno vilnos ir įvairių vamzdžių

valymo virvių, strypelių įvairiems kalibrams, vario ir anglies šalinimo priemonių ir tepalų.

Lizdo valymas

Jakele gamina ir specialių strypelių karabino lizdui valyti. Daugelis ginklų savininkų galvoja, kad vamzdžio valymu darbas baigiasi, tačiau ir lizdą reikia valyti. Be abrazyvinių priemonių ir be šios vilnos vargu ar pavyks tai atlikti, nes lizdas patiria didelį slėgį ir temperatūrų skirtumą. Degimo medžiaga pereina per spyną – ten yra skylutės, išleidžiančios nereikalingas dujas. Prie lizdo sienelių prilimpa daug medžiagų. Taip pat su plieno vilna ir kalibruotais

valymo strypeliais naudojamas specialus instrumentas, skirtas lizdui valyti. Net jeigu vamzdis geras, sutvarkytas ir išvalytas, bet lizdas nevalomas, po šūvio tūta gali įstrigti. Per jėgą traukiant spyną galima sugadinti trauktuką, kuris ištraukia tūtą. Taigi svarbu valyti ir lizdą!

Kapsulės žala

Didžiausią žalą vamzdžiui daro ne kulka ar parako degimas, o kapsulė. Degant kapsulei, išteka fosforas ir susidaro rūgštis, kuri oksiduojasi ant vamzdžio ir lizdo detalių. Šiais laikais ir šovinių gamintojai atsižvelgia į šį aspektą. Pavyzdžiui, į RWS šovinius su ►►

►► Nobel paraku dedama specialios rūgštį neutralizuojančios priemonės *Sinohid*.

Kuo pigesni šoviniai, tuo paprastesnis parakas. Jis gali būti labai geras šaudyti, bet tikrai taip netausos vamzdžio ir ginklo detalių kaip brangesni parakai, pavyzdžiui, tokie, kokius deda į RWS šovinius.

Pats valymas

Po šūvio pirmiausia reikia iš vamzdžio išvalyti parako liekanas. Tai daroma minkštu vilnos šepetėliu, šluoste ar veltinukais. Valymo strypelių negalima traukyti pirmyn atgal.

Dar yra tirpikliai – *Robla Solo* ir *Copper remover*, *Jakele copper solvent* ir amerikiečių priemonės, pašalinančios vario liekanas. Visos jos tiek tiek skiriasi: vienos kvepia, kitos neutralios; vienos veikia iš karto, kitos laikomos vamzdyje ilgiau.

Yra tokių vamzdžio kanalui valyti skirtų putų *Forrest*, kurias gamina įmonė *Milfoam*. Putos įpurškiamos į vamzdį. Jeigu ginklas prižiūrimas reguliariai, galima iš karto tęsti valymą. Jeigu šaudyta daug, vamzdžio galas uždengiamas ir leidžiama pusvalandį pastovėti.

Ginklo vamzdis tada turi žiūrėti žemyn. Galima jį padėti į piramidę. Iš esmės, jeigu nori ginklą valyti kokybiškai, jo nereikėtų laikyti rankose ar ant stalo. Geriausia padėti jį stabiliai į stovą ar dėžę. Turi būti galimybė prie šio stovo prieiti iš visų pusių, nejudinant paties ginklo. Vamzdis turi žiūrėti į apačią, o buožė – būti fiksuota. Tokioje pozicijoje visos valymo priemonės ir visi teršalai tekės į lauką ir nesikaups vamzdyje.

Beveik visos priemonės, kurios šalina vario nuosėdas, kontaktavusios su juo nusidažo mėlynu atspalviu. Valymas baigtas, kai skystis, kuris varva iš vamzdžio ar išvalomas balta šluoste, tampa bespalvis. Patariama naudoti naujas, švarias servetėles, šepetėlius ar veltinukus, kaip kuriam valymo strypeliui priklauso. Dabar siūloma daug kokybiškų ginklų priežiūros strypelių, ir kiekvienas turi savą specializaciją.

Išvalius putomis reikia atkreipti dėmesį į varinį šepetėlį. Nepatarčiau naudoti pačių pigiausių, nes jų šeriai gali sulūžti

Įvairiems kalibrams skirti variniai šepetėliai

ir likti vamzdyje arba lizde. Reikia rinktis stiprius, kokybiškus šepetėlius. Viena firmų, gaminančių labai gerus valymo strypelius ir šepetėlius, yra vokiečių *Raetz*, kita – amerikiečių *J Dewey*. Visos kitos, įskaitant italų, siūlančios valymo šepetėlius... tiesiog gamina paprastus strypelius ir šepetėlius. Taigi geriausi – *Raetz* ir *J Dewey*. Geri valymo strypeliai yra su guoliais, su specialia anglies ar kitokia danga, stipriomis rankenomis ir šepetėliais. Geriausi ir patvariausi – *Raetz* šepetėliai. Intensyviai medžiojant ir valant ginklą, *Raetz* šepetėlis tarnaus apie trejus metus, o po to, apvyniojus audiniu, jį galima naudoti poliruojant.

Taigi, 5–10 kartų reikia pravalyti vamzdį šepetėliu. Gyvuoja mitas, kad valymo strypelį su variniu šepetėliu braukant pirmyn ir atgal galima sugadinti paviršių. Tai neįmanoma. Varinio šepetėlio judesių negalima lyginti su kulkos poveikiu, kuris sukelia didžiulį slėgį vamzdžio kanalo sienelėms. Valymo strypelis prastumiamas per visą vamzdžio ilgį, kad šepetėlis pasirodytų kitame gale, pasukui traukiamas atgal. Aišku, pirmyn atgal vamzdžio viduje šepetėlio stumdyti nereikėtų. Ir ne todėl, kad tokiu būdu jis galėtų sugadinti metalą, o todėl, kad taip galima sugadinti patį šepetėlį. Varinį šepetėlį reikia laikyti inde su ginklų valymo tepalu. Valant ant šepetėlio esantis tepalas neutralizuos likusį tirpiklį ir putas. Tada aikštelės tarp graižtvų valomos skudurėliu ar veltinuku, kurie stumiami per vamzdį – pačiose graižtvose gali likti

priemonių liekanų, kurias suteptas varinis šepetėlis pakels. Labai svarbu jas pašalinti. Nors tirpikliai skirti varinėms liekanoms šalinti, ilgainiui jie lėtai šalina ir vamzdžio metalo daleles, dėl to reikėtų tirpiklius neutralizuoti neutraliu tepalu. Iš tepalų rekomenduočiau naudoti tirpiklį atitinkančio gamintojo produktą. Jeigu naudojate *Forrest* putas, tai ir tepalą imkite iš tos pačios firmos, jeigu renkatės *Ballistol* tirpiklį, tai ir tepalą iš *Ballistol*, ir t. t.

Po varinio šepetėlio reikia imti minkštą vilnos šepetėlį, šluostę ar kitą medžiagą, gerai išvalyti vamzdį ir lizdą.

Tepalas

Kaip pasirinkti gerą ginklų tepalą? Jie niekada neturi būti „tušti“ ir permatomai. Kuo pigesnis tepalas, tuo mažiau darbinio komponentų. Pavyzdžiui, garsiojo *Ballistol* tepalo savybė gydyti žaizdas visai nerodo, kad tai aukštos klasės produktas. Jeigu šią priemonę galima purkšti ant atviros žaizdos, tai joje tikrai nėra chemiškai agresyvių medžiagų, kurios iškelia ir pašalina suodžius vamzdyje, neutralizuoja rūgštis ir kitus junginius. Tai – neutralus tepalas.

Palyginimui galima pasirinkti kainų kriterijų. *Ballistol* tepalas kainuoja 7 euras, o tos pačios paskirties *Forresto* tepalas kainuos 30. Ką tai rodo?

Galima padaryti eksperimentą. Palyginti tepalus, papurškiant jų ant baltos šluostės ar popieriaus. Pigus ir paprastas tepalas yra visiškai permatomas ir dėmių nepaliekia, o brangesnis, „pilnesnis“ tepalas paliks gelsvą dėmę, turinčią specifinį kvapą, o užsipurškus ant pirštų ir patrynus galima nustatyti struktūros skirtumus. Kokybiškesnis ginklų tepalas yra tirštesnis, o pigesnis – kaip vanduo.

Parduotuvėse galima rasti ir vadinaujamųjų nanotepalų su metalo keramikos dalelėmis, pavyzdžiui, *Jakele* ir *Fluna Tec*. Jeigu kitą dieną planuojate medžioti, išvalytą ginklą nusauskite. Vis dėlto, kad ir kaip stengtumeisi, vamzdžio duobelėse, kurių neišvengiamai ilgainiui atsiranda, liks tepalo. Metalų keramika veikia kaip guoliai, kaip maži kamuoliukai, liekantys vamzdžio nelygumuose, ir kulka

per juos eina tolygiai. Naudojant tokio tipo tepalą, vamzdžio amžių galima dar labiau pailginti. Visi tokio tipo tepalai nebi jo ir pirmojo „karšto“ šūvio.

Tepalai skiriasi ir paskirtimi. Ginklams valyti nereikia naudoti konservuoti skirtų priemonių, nes tokio tipo tepalas tirštas, neslysta. Konservuojantys tepalai skirti paruošti ginklą laikyti ilgiau.

Taigi, dar kartą: iš vamzdžio išvalome dulkes, pripildome putų ir išvalome minkšta šluoste, tada – suteptu variniu šepetėliu ir nusausiname. Aišku, reikia valyti ir lizdą, o tai daroma šepetėlių sukančiais judesiais. Ir viskas, gali eiti medžioti.

Poliravimas

Reikia prisiminti, kad kas 40–50 šūvių vamzdį reikėtų poliruoti. Iš pradžių nuvalome įprastai, paskui specialiais abrazyvais vamzdis poliruojamas. Poliravimo pastų gamina keletas įmonių. Geriausios – amerikiečių *JB*, gaminama *Brownells*. Yra dvi pastos ir tepalas. Pasta iš dėžutės mėlynu dangteliu *Non-Embedding Bore Cleaning Compound* skirta vario liekanoms, suodžiams ir kitoms dalelėms iš vamzdžio valyti. Ją galima naudoti įprastam ginklo valymui. Paskui naudojama poliravimo pasta iš dėžutės raudonu dangteliu *Ultra-fine Bore Finishing Compound*, į kurią įlašinama tepalo *JB*

Kano Kroel. Darbui naudojamas kalibrą atitinkantis valymo strypelis metaliniu antgaliu, ant kurio užvyniojama plona audinio šluostė. Ant jos užlašinama tepalo ir užtepama pastos. Pamokų galima rasti *YouTube* kanale *Brownells, Inc.* Vokiečių *Raetz* irgi gamina poliravimo tepalus, sudarytus iš abrazyvinės priemonės ir originalaus ginklų valymo tepalo, kuris papildomai neutralizuoja šaudymo produktų ir tirpiklių liekanas.

Norint išpoliruoti vamzdį kokybiškai, strypelį per vamzdžio kanalą reikia išstumti 80–100 kartų. Poliruojant reikia kelis kartus pakeisti šluostę ir uždėti naują pastos ir tepalo porciją. 🇹🇷

Valymo stendas

Raetz poliravimo mišinys

Raetz pasta su tepalu

Fluna Tec nanotepalas

Jakele priemonės